

kakor se nam je pred tremi leti skorej zgodilo, ko nam ga je toliko reč pozimi pozeblo? Zdravniki vsi od kraja terdijo, da žganje je strup, ako se za pijačo obrača; česar se je že tako mnogi prepričal ter občutil, da mu po njem ni bilo bolje temu, če je slabše. Za malokteri zleg ga je kake kapljice zadosti, in toliko, kolikor ga je za zdravila in obertnijstva potreba, se ga iz vinskih drož ali iz česar drugega dobi, kar ni človeku v hrano odločeno. Če kedaj, je letos greh, češplje, katerih juha je že sama boljši, ko narboljši slivovica, v žganje tratiti, ker bo v mnogih krajih zavolj mnogih vjem živeža na malo hodilo. Kako veseli bi tisti sadje sušili in ga v živež imeli, katerim je toča vse potolkla; drugi, ki so srečno odleteli, bi pa ta toliko dobri in zdravi živež za strupno pijačo trčili in tratiti dali.

Od dragine žita.

Po več državah prizadeva dragina žita in dragina kruha vladam veliko skerb. V našem cesarstvu ni dosihmal tako hudo kot drugod, vendar so mnoge uime kakor obila moča in povodnji v enih, toča v drugih krajih, naredile, da je cena žita poskočila, in tudi zato, ker se mora v ptujih deželah dražji plačevati.

Berž pa, ko je žito se podražilo, so začeli nekteri ljudje vpiti: „to je zgol le odertija žitarjev!“ in hipoma so bili pri teh ljudéh vsi kmetovavci, kateri pridelanega žita berž berž na prodaj ne pripeljejo, in vsi, kateri z žitom kupčujejo, sleparji, goljufi in odertniki! Celó Dunajski župan, ko je žitna cena poskočila, se je prederznil žitarjo z odertijo pitati! Kmaló na to so začeli nekteri kratkovidni časnikarji ravno tisto pesem kroatiti, in zabavljivcov take baže se povsod kmalo najde na kupe, kateri vpijejo le čez goljufijo in odertijo, če je živež dražji.

Ni tajiti: povsod so najdejo brezvestniki in tu in tam se kaj nepoštenega prirajma, — al v dragih časih vse v en koš — v koš odertnikov — metati, to je gerdo in nesramno.

Gotovo je, da vsak raji dober kup meso in dober kup kruh je in da si vsak nizke cene v vsem želi, kar kupuje. Al pameten in pošten človek tudi pomisli: ali se tisto tudi dober kup prideluje, in ali se je do sto pridelalo, in ne terja, da bi živinorejic in mesár na kant prišla, le da bi drugi dober kup meso jedli, in da bi kmet, žitar in pek obožal, le da bi drugi dober kup kruh imeli.

Treba je tedaj bilo, da so vsi imenitniši časopisi in tudi vradni časnik „Austria“ takemu nespametnemu vpitju se krepko zoperstavili in pokazali neumnost njegovo.

Pametne besede je govorila „Austria“ o tem, pa tudi „Lloyd“ je tistim kričavcem krepko na pete stopil, rekoč: „Če se kje kakošna nenavadna kužna bolezin začne, neumno ljudstvo berž sodi, da je voda v štirinah strupena; — ob časih žitne dragine se sliši berž zabavljanje čez odertnike, pa ne samo od prostega ljudstva ampak od ljudi mnogoterih stanov, ki so o tem ravno tako neumni, kakor uni. Mi pa vprašamo: kje jenja poštna žitna kupčija, kje po postavah vpravičena žitna barantija? In kje se začne žitarska odertija? Mi vprašamo: od kod si prilastujejo nekteri pravico, naj potrebniši stan vsake dežele — stan kmetovavcov — s takimi psovki napadati, ako ti ne pripeljejo vsega svojega pridelka berž na prodaj, ali če ga ne prodajajo po tisti ceni, kakor ga kupec hoče imeti? Od kod — vprašamo na dalje — imajo taki ljudje pravico stan žitnih tergovcev o taci okoljinih tako nesramno obrekovati? Kdo bo po vsih kotih žita iskal in ga nam

na prodaj podajal, če bi žitnih tergovcev ne bilo? Ali niso ti kupčevavci ravno tisti, ki nam o družih časih žito dober kup prodajajo? S katero pravico se zdaj psujejo za odertnike?! Le Bog sam povikšuje ali ponižuje ceno žita in vsega živeža. Postave ne morejo za znižanje žitne in krušne cene nič drugega storiti, kakor da dovolijo, kar je naj bolj mogoče, svobodo kupčije in obertnije, da se poti popravljajo in vožnja iz daljnih krajev po suhem in po vodi zljajša, in da se v pripravnih večih mestih napravijo velike žitnice“.

„Novice“, katerih naloga je se za prid poštenega kmetijstva in obertnijstva potegovati, so za potrebno spoznale tega blodenja omeniti, ker tudi pri nas se taci ljudi ne manjka, katerim Dunajski časniki „levite“ beró. Tudi pri nas je dosto taci, ki terjajo, da bi kmetovavec in tergovce se za-nje slékla, le da bi oni v dražih časih dober kup živeli. Euro ljubezin od svojega bližnjega terjati se pravi vendar preveč terjati. Kar ne želiš sebi, ne želi bližnjemu!

Starozgodovinski pomenki.

VINDRVA — SERENDIVS.

Ankershofen V. 623. Muhar I. 373.

Raslošil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

Naj bolj ostroumni izpraševavci na basnoslovskem polji kakor Ritter (*Vorhalle europ. Völkergesch. str. 95—113*), Creuzer (*Symbolik I. str. 522—23*) in Rhode (*II. str. 179—202*) najdejo v visokoležeči srednji Azii edino prabožanstvo, katerega bitnost je častje luči — častje solnca. To božanstvo je središče vsega basnoslovja. Vendar niso siedenaki, v katerem narodu bi začetek tega častja iskali. Zato nekteri stavljajo dva stebra, ktera orjaško poslopje božanstva nosita in sicer eden staroindiški, drugi staroparziški. To razdeljenje pa je brezterdnega temelja, ker nas kritično jezikoslovje uči, da je indiški (sanskritski) jezik starši od parziškega, — resnica, ktero tudi bistroumni Ritter (*Vorhalle str. 308.*) veljati dá.

Ime naj višjega lučnega božanstva je bilo Budha (*Ritter Vorhalle 95—113, Rhode II. 179—202*). Koreniko indiske besede Budha išejo iztočni jezikoslovci po razni poti. Nekteri v glagolu „budh“ expergefaccere, cognoscere, slovenski buditi, — drugi v glagolu „bhā, bhās“, glänzen, brennen, sveteti, goriti. Ako svete bukve Indijancov prebiramo, najdemo, da je luč — solnce prvo in najvišje božanstvo bilo, kteremu se je božja čast skazovala. V bukvah Vedas (*Asiat. Researches VIII. 397.*) najdemo besede: „Solnce je duša vsih stvari, vsa druga božanstva so njeni deli“ — „solnce je edini čisti Bram, to je, naj višje bitje“ (*Asiat. Res. 431—432*), „solnce je, nad kterim nič ni višjega, kteremu nič ni ednakega“ (*ravno ondi II. 400.*)

Ravno takšne misli se najdejo v indiških bukvah Bhavišya (*glej W. Jones Works VI. 417.*), v kterih se veli: „da med neumerljivimi močmi ni višje od solnca“. Tudi v slavenskem bogočastju se najde sled tega prestarega lučnega častja. Guagnini Strykovski v svoji kroniki (*Kronika str. 147.*) piše: „Nekdaj so Poloni vsako prazno stvar: sonce, luno itd. po božje častili“, in na strani 52: „posebno oginj . . . celó blisk so za boga imeli in sonce“.

Že gori smo rekli, da to častje je imelo ime: „služba Buddhova“, in da je to prestaro indiško božanstvo tudi pri severnih Slavenih imelo svojo službo, pričajo imena slavenskih mest, vasí in krajev s koreniko Bud; na primer: Budišin v Lužicah, Buda

(Ofen) na Ogerskem, Budeč, Budejovice na Češkem, Budina pri Ptujju itd.

Od Višnutove Budha-Avatare ne najdemo ne sluha ne duha na rimsko-slovenskih spominkih, tudi ni nobenega sledu v severno-slavenskem basnoslovju; zato ima visokoučeni in ostroumni William Jones prav, ako reče, da ta avatara ni resnična, in da zato tega voljo Bramini Budhaiste imajo za krivoverce. Ti Buddha je bil, kakor Wiese (I. 1. str. 261.) resnično pravi, jezero let pred keršanskim časoslovjem nekakšen verozakonsk popravljaec (reformatör). Tudi v indijskih zadevah dobro podučeni Bohlen (*Das alte Indien* I. 313) je dokazal iz povest Bramanskih, da ti reformatör ni prej kakor 1200 pred Kristusovim rojstvom v Indii živel. O tej dobi pa so že Slaveni gotovo v Evropi prebivali, in tako se razjasnuje, zakaj da se v njihovem basnoslovju nič ne najde, kar bi na Budhatevo véro in častje opominjalo. Tudi upamo dokazati, da to nikdar ni bila Višnutova-Avatara temuč da so Budaisti jo za takšno oglašili v terdnejše vkorenjenje svoje nove vére. To tudi poterdi hudi prepir, boj in preganjanje Budaistov od Bramanistov, kateri so Budaiste v Kitaj in druge pokrajine severne Azije pretirali.

Razun solnce, indijski Suria (primeri: „zora“ v slovenskem, „zura“ v poljskem jeziku) so stari Indijanci imeli posebnega solnčnega boga z imenom Indra, „boga zraka in vremenosti“ (*Bopp Glos. Sanskrit. str. 31.*) Ako korenike tega imena iščemo, jo najdemo v glagolu „indh“, glänzen, brennen, sveteti, goreti; zato besede iddhan, aidhas, aestus, aestas, vročina, poletje, ändras, himmlisch, nebešk (glej: *Eichhoff str. 173, 210, 211.*) Sanskritski besedi „Indra“ je prilična slovenska beseda védro, vedra, vedrina, z nasozvukom vendro, vendra, vendrina, ali, ker Jugoslovenci gluho e tudi kot i izgovarjajo, postavim: svitlo in svetlo, svitloba in svetloba, lipi in lepi, rika in reka. — vidro, vidra, vidrina z rhenismom vindro, vindra, vindrina, vindruna, — in glejte koroški rimsko-slovenski kamni so nam ohranili lastno ime VINDRVNA ¹⁾ in to ime najdemo mi polatinčeno na koroških kamnih vimeni Serenus ²⁾ in na štajerskih SERENDIVS ³⁾. Kelto-mani poiščite mi v celtogalskem jeziku besedo „vindri“, drago vam jo plačam. (Dalje sledi.)

Ozir po svetu.

Opis poglavnih narodov na Turškem.

(Po popisu Arbanskih misionarjev).

	Turki.	Gërki.	Slovani.
So po obleki:	gizdavi	mačeradasti,	priprosti.
Po sercu:	sloni,	lesice,	orli.
V sklepih:	počasni.	zviti,	nepremišljeni.
Po truplu:	tolsti,	nježni,	čversti.
Po vnanji podobi:	mertvi obrazi,	angelji,	možaki.
V govorjenju:	prosti,	ropotci,	peveci.
V véri:	hinavski,	nestanovitni,	vražni.

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Celovca 8. sept. Za društvo sv. Mohora je ravno natisnjena poleg talianskega poslovenjena knjiga: „Stari Urban ali zimski pogovori dobrih kmetov“, ktero so marljivi Goriski bogoslovci dosti dobro v naš jezik prestavili. Šteje 13 tiskanih pol, in veliko lepega in koristnega za ljube Slovence obsega. Nadjati se je, da se bo vsim prav prikupila. Društvenikom se bo z „zgodovino stare zaveze v podobah“ vred te

dni razposlala. — Po vsem Slovenskem dobro znane „Drobtince za leto 1854“ so se ravno kar tiskati jele. Okincane bodo s prav zalo podobo sv. Heme. Gotovo bodo nam tudi v novem letu pod vredništvom nevtrudljivega g. J. Rozmana veliko prav izvrstnih sestavkov donesle. — Slovenska slovnica s pridjanim pregledom slovenskega slovstva ter s kratkim cirilskim in glagoliškim berilom od A. Janežića bote dni v Haa-e-ovej tiskarnici v Pragi natisnjena. Obsegla bo 11 tiskanih pol. Spisana je v slovenskem jeziku po pravilih, ki jih je vis. ministerstvo uka za slovenske šole ustanovilo. Namenjena je posebno gimnazialnim slovenskim učencem. — Proti koncu t. m. se bo objavljeni „Glasnik slovenskega slovstva“ v Celovcu tiskati začel. Že lepo število različnih sestavkov je za-nj pripravljenih. Vsi g. slovenski pisatelji, ki so mu za prvi zvezek kaj namenili, so ponižno naprošeni, svoje sestavke saj do konca tega mesca pod nadpisom: „Vredništvu Glasnika“ v Celovce poslati. Izvrstni slovenski spisatelj Matia Valjavec na Dunaji se je poslovenovanja „Homerove Odisee“ lotil, ktere prvi spev bo v prvem zvezku „Glasnika“ natisnjen.

△ Iz Metlike. Gosp. tehant Vovk, ki nenehoma za popravo kmetije dela, je znašel novo pečnico (sušivnico), v kateri se na petih lesah in na tleh z manjšim ognjem kot na naših navadnih sušivnicah veliko hitreje in več češpelj itd. nasuša. Pozneje jo misli za sušenje grojzdja in za več drugih obertnijskih opravkov rabiti. Vredno jo je ogledati, pa tudi od dalječ gledat priti. — Kdor ima veliko sadja, ki ga suši, naj tega ne odlašaj. Korist in dobiček sta očitna. — Nov obilen dež nam je upanjo zastran letine spet ojačal.

Iz Novega mesta naznanja začasno c. k. gimnazialno vodstvo, da 7. razred (klas) višjega gimnazija se bo v Novem mestu že letos začel, da pa začetek šole bo še le perve dni oktobra, ker vkljub vsi pridnosti mestne občine se potrebno zidanje v gimnazialnem poslopu ne more poprej doveršiti.

Od Kerke 11. septembra. Stojim na razvalinah starega Novioduna. Imenitnost tega starega rimsko-slovenskega mesta oznanuje celo Kerško polje. Kamor noga stopi, zadene na kamenje in zidovje. Vsaki otrok deraovske in cerklanske vasi ponuja potniku za dva ali tri krajcarje šakico rimskih denarjev. Kako imenitni so ti denarji za našo domačo zgodovino! Na eni strani imajo podobo rimskega cesarja, večidel Licinia, na drugi pa so podobe naših božanstev. Posebno en denar sim dobil iz rokic zalega slovenskega fantiča, kateri mi terdno dokaze daja za slovenskost prebivavcev tukajšnjih ob času rimskega vladarstva čez Panonio. Malo sim dozda porajtal na rimske peneze, ali odzda bom večo pozornost na-nje obračal. Kako me je veselilo enake podobe najti na rimskih penezih in na kamnih starega Novioduna. Med temi posebno me je razveselila podoba na kamnu v steno leskovske cerkve vzdane, kakor tudi kamen ravno v steno imenovane cerkve vzdan z napisom SEDATO AVG. SACR. PACONIVS ARAM ET AEDEM. D. D. Bom pozneje domorodnim bravcem „Novic“ pomen njegov razložil, kakor tudi dokazal, da je stari Noviodun zares na Kerškem polji stal.

Dosti bi rad lepih želj izgovoril zastran boljsega in marljivega poskerbljenja za naše domače starine, — rad bi historiskim družtvom notro-austrijskim marsikaj povedal, — pa hočem se oddehniti prej, naj se pravična jeza malo vtaži. — Slučajno dobim v tej okolici novejšo listovo „Novic“ v roke, in vidim, da se za ljubega „skutnika“ toliko prepirajo naši jezikoslovci. Rad bi konec napravil temu prepiru, zato tudi svojo o „skutniku“ povém.

¹⁾ Ankershofen: Handbuch der Gesch. Kärnth. V. 623.

²⁾ Ravno ti: IV. V.

³⁾ Muhar: Gesch. der Steier. I. 373.

Ozlr po svetu.

Kako Angleški čelbarji čebele čistijo.

Na Angleškem imajo kmetje skor povsod navado, če kdo izmed njih družine umerje, da tudi dajo to smert čbelam vediti; tako trdno se derže te vražne navade, da bi je za noben denar ne opustili, ker se bojé, da bi jim sicer celi čebelnjak ne pomerl. Če tedaj kdo v njih hiši umerje, berž črna pèrt obesijo tudi na čbelnjak. V nekterih krajih še s posebno veliko častjó smert domačega človeka naznanjajo čbelam; — cela družina se namreč podá pred čbelnjak in da vsakemu panju žalostno prigodbo s tem vediti, da eden izmed nje poterka trikrat s ključem na vsaki panj in med tem glasno oklicuje smert merliča. Ako bi tega ne storili, se bojé, da bi razžaljene čebele ne zapustile panj in kam drugim zletele, ali pa hirale in pomèrle. Nekteri kmetovavci pa čislajo čebele celó tako visoko, da jim vsako za celo deželo imenitno prigodbo na znanje dajejo.

V Švajci solé jabelčnik.

V nekterih krajih imajo Švajcarji staro staro navado jabelčnik ali hruškovico, ki se prihodnje poletje pije, soliti. To delajo zavolj slabih hramov (klet), v katerih bi mošt prihodnje poletje zategljiv postal. Osoljen ostane mošt močen, prijeten in stanovit. Tudi z vinskimi mostom so skusili to; prihodnjo spomlad je bilo vino lepo svitle farbe, prijetniši in sladkeje kakor tisto, ki ni osoljeno bilo.

Fabrika, v kateri se prodaja košena moka za gnojenje zemljiš.

V vasi Atzgersdorf blizu Dunaja je napravil gosp. Fichtner fabriko, v kateri iz kostí moko melje, ktero na Dunaji (Wildpretmarkt Nr. 580) prodaja po 3 fl. 30 kr. cent.

Vsakemu umnemu kmetovavcu je znano, da kosti so kaj dober gnoj, še bolji pa so v moko zmlete. Gosp. profesor Schrötter je kemiško preiskal 100 funtov košene moke in dobil je v njih: 39 funtov koščenege lima in enmalo masti, 49 funtov fosforokislega apna in enmalo fosforokisle magnezije, 5 funtov ogeljnokislega apna, 6 funtov vode, 1 funt peska.

Po skušnjah slavnega prof. Stöckhardta se potrebuje, en oral (joh) popolnoma pognojiti, 8 do 10 centov koščene moke, in en cent koščene moke toliko zdá, kakor 20 do 25 centov živinskega gnoja.

Starozgodovinski pomenki.

VINDRVNA — SERENDIVS.

Ankershofen V. 623. Muhar I. 373.

Rasložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?« (Dalje.)

Pri linanskih (Lüneburger) Slavenih je vedri pomenilo toliko kot solnce (Kollar str. 297.) Tudi v staroslovenskem jeziku najdem besedo vedro v pomenu serenitas (glej: staroslov. sveto pismo Matth. XVI. 2.) Priimena solnčnega boga Indra-ta so bile po Paulinu (Systema Bhram str. 176.):

1. Divaspadi, semideorum Dominus. Beseda Div, Dível še je ostala v severno-slavenskih jezikih in pomeni hudega duha (glej: Igor, edit Hanka str. 8, Pravda ruska I. str. 67.); v serbskem jeziku pomeni div gigas (Vukov Riečnik pod besedo div), primeri slovensko: diviti, divno. Tudi padi je ostalo v slovenskem jeziku: gos-pad, gos-pod od gô, terra, bos, casa, tedaj je gospod toliko, kakor horvaško kuće gazda, Hausherr.

2. Džisnu, victor, od džiš vincere, zato imena Vladislav, Vitislav pri severnih Slavenih in imena Victor, Dioviator ¹⁾ = Bogovit, Velevit, Svetovit na rimskih kamnih.

3. Harivahana, virides, flavos, e gilvo nigricantes equos habens. Hari se veli v sanskritu konj. Besedo hare, haretina še poznajo štajerski Dolanci in njim pomeni konja. Besedi vahana primeri slovensko važati, prevažati (h = s, š in g = z, ž.)

4. Meghavan, nubium incola, slovenski Megovan, Meglovan.

5. Meghavahana, nubibus vectus, Megavozen, Meglovožen.

6. Puruhrda virilis animi, strenuus, fortis; pura se veli v sanskritu tudi mož. prvi mož se je tudi imenoval Puru. Hrda pa je toliko kot česko Hrdina = junak, staroslovenski gordi, novoslovenski gerdi, kar se napéno rabi v pomenu „hässlich“; zato imena Gordius, Gordianus na rimsko-slovenskih kamnih.

7. Sakra, od glagola sak, posse, können, vermögen. V fari sv. Jurja v Šavnici je vas, ktera se veli Volehneci. Sosedji njih pravijo, ako hočejo une dražiti, da so Seki. Sek pa se na Štajerskem veli bivól ali pa velik ogersk junec. Podoba moči pa je po indičkem vol; iz tega si razjasnimo in vidimo, da vol in sek ednako pomeni, in zakaj Volehnece za Seke moji rojaki imajo.

Druga vas se pravi Juvanci. Od njih se pravi: „da imajo bika na lanci“. Tudi ta prislovica je znamenita. Juv pomeni v staroitalskih narečjih toliko, kot jun, pomanjšavka je junec = bik, vol. Zdaj se razložiti da, zakaj mesto Solnigrad (Salzburg) pišejo latinski pisatelji Juvavium, gerški pa Govavon ²⁾, Obojno ime pomeni enako juv — gav — vol — bik — jun.

Vse te zabavljice so ostale iz paganskih časov. Živa je bil časten pod podobo vola, juna, bika, juva, gava, kateri je imel razna imena: Dherma (odtod naša beseda „termast“ stierköpfig), Nundi (od kod slovenska beseda munda = bik, moud, moudi, Stierhoden, — n in m se spremenvata, kakor medved in nedved (poljski: niedzwiedz) imam in iman itd.) Kala, zato slovaško kajla, nomen bovis (Bernolak Slov. II. 862).

Da bi nam kakšni domorodec vse te zabavljice nabrali hotel, koliko gradiva bi ne dobili za slovensko jeziko- in basnoslovje!

10. Svargaradža, firmamenti rex, Svar, coelum, radža, rex, primeri slovensko svara, Milch in Milchstrasse na Štajerskem znano in imena ilirskega kralja Svarus ³⁾ in severno-slavenskega kneza Svaruna ⁴⁾.

11. Šatakratu, centum sacrificia habens. Symbol Indratov je bil božji stolec, dōga, iris, der Regenbogen. Znabiti, da je ime Diastul ⁵⁾ na panonskih kamnih barbarski prestavek slov. „božji stol“. Na Štajerskem pa se veli dōga tudi požerč, požreč, kar ni nič drugega, kakor prestavljenje indijskega „kratu“; primeri: Žertva, sacrificium, žerec, žrec, sacrificulus.

12. Marut, Marutvan aëreus, primeri slovensko mavra, mavrica, dōga, dūga, požerč, božji stol,

¹⁾ Ankershofen 499.

²⁾ Tudi pod imenom Favaródoovor se najde, glej: Dr. S. F. W. Hoffmann „Alterthumswissenschaft“ str. 217. Gavanoturon je tedaj toliko, kot mesto Živatu pod podobo gava-tura častnemu posvečeno. Živa je tako bil časten kot solnce, kakor italski Herkul.

³⁾ Appian Illyr. V. 551.

⁴⁾ Šafařík Slov. Staroz. II. 30.

⁵⁾ Muhar Gesch. der Steier. I. 366.

symbol Indra-tov. Moglo bi se po pravem pisati marva, marvica, ali to prestavljanje čerk smo že pogosto vidili v slovenskem jeziku na primer: čbela in bčela, breber in berber, vreteno, namesto verteno od vertiti, drehen. (Dalje sledi.)

Slovanski popotnik.

* Gosp. Mijat Stojanović v Zagrebu će izdajati časopis za učiteljstvo jugoslavensko.

* Društvo za jugoslavensko povestnico v Zagrebu naznanja poziv vsem rodoljubom: naj marljivo nabirajo vse starine kakoršne koli baže, ki spadajo v obsežje domače povestnice. Vsaka stara knjiga, vsaka stara pratika, vsak star rokopis, katerega koli jezika, vse stare povelja, svedoče, vsakoverstni opisi mest in gradov, življenjopisi imenitnih ljudi, stari dnarji, narodske pripovedke, priče in pesmi, stari napisi na zvonovih, cerkvah, kamnih — to vse spada v vredno nabero domačih starin. Obrazi ali napisi se lahko posnemajo s tacih starin takole: Vzame se dosto močen in tako velik papir, kakor je napis, katerega posneti hočemo. Tak list papirja se na eni strani pomoči, in ta mokra stran se položi na napis. Potem se z oestro šetjo (kertačo) tako dolgo po ti strani rahlo vdarja, da se papir do dobrega posuši; potem se sname. Ako bi se papir še vlažen snel, bi ne bilo dobro za ponatis. Osušen papir pa se zamore celó po pošti v listu poslati, in vtis se ne bode pokvaril.

* Na znani album „Viribus unitis“ se je oglasilo že čez 400 naročnikov.

* Ravno ima na svitlo priti prvi zvezek velicega natoropisnega dela „o ptičih Evropskih“ od asistenta muzejnega gosp. Friča v Pragi. Podobe ptičev so prav lepe in naravne. Popis se bo izdal v českem, francoskem in nemškem jeziku v drugem zvezku. Naročnina na celo delo znese 25 for. Celó delo bo obseglo 16 zvezkov, vsak zvezek 4 podobe.

* Ceska prestava „občnega državlanskega zakonika“ bo skoraj na svitlo prišla.

* Marljivi rusinski pisatelj, gosp. Valjan, spisatelj zoologie (živoslovja), je tudi mineralogio (rudnoslovje) zdelal, ktero je ministerstvo úka na državne stroške v natis dalo. Gospod Valjan spisuje zdaj botaniko (rastlinslovje).

* Svetovid naznani, da je gosp. Nikolajevič zavolj bolehnosti odstopil od vredništva „Dalmatinskega magazina“, ktero je prevzel Ivan Sundečić. Še letos ima priti „magazin“ na svitlo.

* Gospod minister Bach je daroval en iztis velicega Kolarjevega dela „Staroitalia slavjanska“ narodni knjižnici v Lvovu.

* Rusko zemljopisno društvo se posebno trudi zemljopisno znanstvo ruskega carstva pomnožiti; zavolj tega pošilja učene može po raznih krajih države, ki vse preiščejo. V letu 1852 je izdalo 10 zemljovidov raznih dežel; dalo je predstaviti „Ritterjev zemljopis“; izdalo je „Pogled v notranjo stanje Ruskega“, „Zbornik narodopisni“; razun tega izdaja zapiske odberstva in Viestnik odborstva pod vredništvom Miljutina. Vsako leto podá dva darila za dobra izvestja, ktero eno obstoji v svetinji Konstantinovi in drugo znese 500 rublov; to društvo stoji v oski zvezi z vsimi enacimi društvi cesarstva, in je prejelo v letu 1852 čez 1200 dopisov učenih mož. Razdeli se društvo v dva odbora, v Kavkaški in Sibirski oddelk.

* Na praškem vseučilišču se bodo prihodnje šolsko leto sledeči predmeti v českem jeziku učili: Na bogoslovskem učilišču: Pastirskega bogoslovja oddel I. (pastoral); učitelj bo dr. Fabian. Na pravniskem učilišču: Sodni red; učil bo dr. Frič. Občni zakonik. Zgo-

dovina prava dedičnega; učil bo dr. Grünwald. — Na zdravniškem učilišču ne bo prihodnje leto nihče v češčini učil. Na modroslovskem učilišču bo prof. Wocel o krasovedi prednášal; prof. Tomek zgodovino cesarstva austrijskega in navod listine sredoveka razumeti; prof. dr. Koubek bo učil slovnico staročeškega jezika, jezik in slog poljski, in gosp. Hanka: primerajočo slovnico narečij slovanskih, slovnico in slovstvo rusko. Razun tega je oznanil prof. Wocel, da bo učil: Culturgeschichte des Mittelalters; — prof. Schleicher: Grammatik der altkirchenslavischen Sprache, — prof. dr. Koubek: Böhmische Grammatik für Deutsche, Polnische Grammatik für Deutsche. Sploh se bo učilo v bogoslovju 8 predmetov v latinskem, 6 v nemškem in dva v českem jeziku. V pravdoslovju 28 predmetov v nemškem in 3 v českem jeziku. Na lekarskem učilišču 46 predmetov v nemščini. Na filozofiskem učilišču 58 predmetov v nemščini in 7 v češčini, — tedaj skupej 12 predmetov v českem, 8 v latinskem in 138 v nemškem jeziku.

Novičar iz slavenskih krajev.

Od sv. Lorenca v Pušavi 6. sept. Danes je bila pri nas skušnja; veselo je bilo že od početka slišati, kako so otroci živo po domače zapeli; za tem pa tako gladko in čvrsto odgovarjali g. katehetu Šinko-tu, verlemu domorodcu, in tudi g. provizornemu učitelju Kupniku, da je bilo kaj. — Otrok je scer za tako veliko župnijo majhno, vendar je upati, da se bo s pomočjo duhovnikov poboljšalo. — Zadnjič so še nam pa jedno zapeli, da nas je v serce veselilo; za slovo pa se je en dečak v imenu svojih součencov in součenk serčno z ginljivim nagovorom za vse zadobljene dobrote itd. zahvalil, kateri nam je še bolj serca omehkotil. Častiti preljudi gospod tehant in nadžupnik Spesič Miha so se jim zahvalivši prelepo priporočili še za naprej tak pridnim in marljivim v naukih biti in po tem živeti. Častiti gospod župnik Bohanec Jožef pa je nas prav darežljivo okrepčal.

Od sv. Petra poleg Radgone. Hudo nam je vreme naše vesele upanje vničilo, posebno v nogradih, kjer je pikec in toča tergatev zlo zlo oškodovala, in nam tudi za prihodnje leto upanje povzela; grobanja ne bo, bikov pa tudi malo, ali celó nič. Grojzda bolezní ravno v nogradih ni viditi, s tem bolj pa na brajdh; vendar je slišati, da se tako plesnjivo grojzde pre samo po sebi poboljšava, Bog daj!

Vinu, kateri še starega imajo, je visoka cena; lanjsko se čez 130 fl. štertinkak prodava. Sadja je hvala Bogu! vendar dovelj, posebno jabelk in sliv.

Ljudje jako bolehalo na merzlíci; tu pri nas in v sv. Lovrencu v Pušavi pa na griži tak, da je malotedenov, v katerih se ne bi veliko merlicev pokopavalo; k temu pa morda narbolj do zadaj ta silna vročina pripomaga. Od danes pa imamo dovelj hladnosti in deža.

Jančar.

Iz Koroskega naznanja „šolski prijatelj“, da 1. dan t. m. je bila preskušnja v ljudski šoli pri Jezeru, pri kateri so se učenci in učenke hvale vredno obnašali. Gosp. kaplanu Balantu Selič-u gré čast in hvala izverstnega učitelja, ki vès vnet za šolo in za vse dobro je premagal vse ovére, ktere so se mu, bodi Bogu milo! celó od taci mož pod noge metale, katerih dolžnost bi bila, za prid šol in ljudskega poduka skerbeti. Jezerčani spoznajo velike zasluge gosp. Selič-a in so prosili šolskega nadzornika gosp. Rudmaš-a: naj jim ohranijo verlega gospoda. Bog daj! — Tudi ljudska šola na Rehberci se je dobro obnesla; čeravno šteje fara le 590 duš, je vendar precej otrok v šolo hodilo. G. fajmostru in komendatorju gosp. Jan. Kumer-u in kaplanu gosp. Andreju Krajnc-u gré slava, da z ze-

le suh in da zemlja ni preteška, ker močirnost in teška ilovnata zemlja ji zlo škodjete. Čeravno tudi v pešeni zemlji rase, ji je lapornat svet najljubši. Sicer mora češnja pristo stati na sončnih krajih; višine, bregi in griči so pravo mesto za češnje.

Višnja kakor češnja rase skoraj povsod, in reči smemo, da je zavolj zemlje še manj kočljiva kakor češnja, ker kakor na viščinah se dobro spopada tudi na planem in v dolinah. Tudi višnje zalezujejo tiči radi. Višnje so še bolj kakor češnje obrabljane; priporočamo jih tedaj pridno saditi, posebno žlahnejši sorte, ker se vselej lahko prodajo.

Za mareljce (Aprikosen) se mora rahla in redivna dobra zemlja in gorak kraj izbrati; svet jim mora suh biti, da ne vsahnejo, in obvarovan mora biti vetrov in viharjev, da se jim veje ne polomijo. Sad njih je zlo obrabtan in se lahko spečajo. Blizo pohištvev, kamor se sonce prav vpera, se posebno dobro obnašajo.

Breskve in mandeljni potrebujejo dobre, redivne, suhe in rahle zemlje, gorak kraj na soncu in obvarovan vetrov. Le malo breskvinih drevčev, ki se dajo kot proste drevčeva imeti, in med temi posebno tiste, ki so zgodnjega plemena, — naj bolj se obnašajo na špalirjih in poleg zida držane. Breskva je žlahin sad, ki se lahko prodaja. V nogradih vidimo posebne dobre in lepe breskve. Če tedaj pomislimo, da kraj, ki je za terto, je tudi za breskve vseh pripraven, in da obdelovanje nograda tudi breskvi dobro služi, se moramo čuditi, da v nograde ne zasajajo več tega žlahnega sadja, ki lahko kupca najde.

V taci krajih, ki leže blizu železnic, se bo prihodnje posebno splečevalo zgodnjo žlahno sadje rediti in ga pošiljati v veči mesta na prodaj, kjer se bo lahko in po dobri ceni splečevalo.

Če si ima gospodar nov vert, v katerem je zemlja za vse sadne plemena pripravna, s sadjem zasaditi, naj ga v sledeči primeri obsadi: 10 jablan, 4 hruške, 4 češnje, 2 češnji, 2 višnji, 1 mareljco in 1 breskvo. Izmed 12 jablan naj si izbere 7 zimskih, 4 jesenskih in 1 poletno, — izmed 12 hrušk pa 6 poletnih, 4 jesenskih in 2 zimski.

Taka razmera bi utegnila naj bolji za domačo potrebo biti.

Starozgodovinski pomenki.

Razložil Davorin Terstenjak.

Iz rokopisa: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«

(Dalje.)

Pri Monfalkonu (Tab. LXXXI. Nr. 5.) najdem eno gemmo. Prednja stran kaže Indrata mladenca z žarno glavo (Strahlenhaupt) in bičem v levi roki. Za obleko ima chlamis. Na prednji strani je napis:

MAPΘEOT.

Nastavek napisa se najde na zadnji strani, in sicer:

XEROYBI.

Starinoslovci so na razne načine se trudili ta napisa brati, ali nobeden jim ni dal pravega smisla. Jaz berem Martvu Herovu, to je: Indri Marutvanu Herovi (Indrae) Aëreo equis vecto. A in e se pogosto spremenvata v slovenskem jeziku: baba in beba, lahek in lehek. Mi bomo bolje doli spet na to gemmo nazaj prišli.

Orodje in vlastovitosti Indratove.

1. Kulišam, fulmen; primeri česko: koule = krogla. Slovenci še zdaj verjejo, da, kadar z neba udari,

kamnena krogla z oblakov zleti in čez 300 let spet iz zemlje zraste. Dostikrat najdejo na njivah krogli kamen, kterege za gromsko kroglo imajo ter jo pod streho hranijo, ker takošna krogla po njih mnenju hišo pred vdarkom strele varje.

2. Sorgastriguel, famulae Indri; primeri slovensko: Zor, zorja, obzorje in streči, stregavec, stregavka. Al niso to koroške žalikžene = žarle žene?

Indratova žena se je velela Indrani; primeri slovensko: Vindrina, Vindrina, Vindrana, sin obojih Džajanta, od dži, džaja, victoria, anta, gloria = Vitislav, Vladislav.

Tudi hčer sta Indra in Indrani imela z imenom Devanai. Verli Wacerad pravi (Denkmahl. der böhm. Sprache. Prag 1840, str. 211.), da je severno-slavenska Devana bila Perunova in Letničina hči. Ta opazka starega pisatelja, kateri še ni vedil, da je slavensko basnoslovje indiško, je za izpraševavce slavenskega basnoslovja neskončno važna. Indiška Devanai je bila žena Kartikeya, sina Živata in njegove žene Parvati. Rojstvo tega sina se opisuje v junaški indiški pesmi Ramayana. Kartikeya je premagal dosti hudih duhov, med drugimi tudi silnega hudega duha Čurena. Besedo Čur, Čurek, Čura še poznajo na Štajerskem, in pomeni gerdega moža ali gerdo ženo. Indiška božanstva Devanai in Kartikeya spadata tedaj po rojstvu k božanstvom luči, ker je Indra, oče Devanain, solnčni bog in tudi Živa, kakor bog rodovitnosti in plodivnosti, je bil časten kot solnce¹⁾.

Severno-slavenska Dievana pa ni posebno božanstvo, temoč Dievana je samo priime Lade, kakor nekateri slavenski basnoslovci terdijo. Lada pa je izvirno tudi solnčno božanstvo²⁾. Tako bi pa nov dokaz imeli, da ste indiška Devanai in severno-slavenska Devana Dzevana, Dievana v ozki sorodnosti. Zna biti, da je severno-slavenski Kirt, Kert, Kart, kterege Wacerad za vnuka Merkurjevega ima (Casopis česk. Mus. 1817, str. 73 itd.) indiški Kartikeya. Da je severno-slavensko božanstvo Kart, Kert, Kirt, tudi bilo solnčno, je gotovo³⁾, in Wacerad ga je morebiti za tega voljo z Merkurom v sorodnost spravil, ker tudi Merkur je bil časten kot solnce, kakor pri Makrobiu najdem (Macrob. Sat. I. 19.): »Mercurius sol est, qui Argum tunc dicitur occidere, cum luminis sui magnitudine stellas omnes obscurat, quae sunt veluti tot coeli oculi«.

Med vsimi severno-slavenskimi božanstvinimi podobami ste mi Kirt, Kart, Kert in Devana, Dzevana, nar boljše tamni. Želel bi močno, da bi učeni Severoslaveni nam nju boljše razjasnili.

(Dalje sledi.)

Jezikoslovni pomenki.

»Skupnik« ni to, kar je »skutnik«. *)

Lepa Vam hvala, gosp. Navratil, da ste se dostojali z mano iti v borbo in mi pomagli razrožiti zopernika, ki bo popolnoma premagan gotovo omolknil; le to mi se jemlje na žalo, da ste se pri ti priliki nantalali na takega Semčana, ki je po lastnem Vašem popisu bil neotesan in zijalast. Neotesan, ker je na Vaše uljudno vprašanje le z glavo odmajeval, kar naši že precej omikani beli Krajnci za gerdo imajo, zlasti v pogovorih z

¹⁾ Paullin »System. Bram.« 105.

²⁾ Dr. Hanuš 169.

³⁾ Anton Jungman Krok. II. 358. 370.

*) Pravda o »skutniku« naraša skor kakor pravda turško-rusovska da kakor une, ni tudi te ne konca ne kraja. Da bi se na zadnje le pravo spoznalo! Ker se s takim (nekervavim) prikanjem vendar marsiktera reč razjasni, mu dovolimo radi prostor, ako se pravdajo veljavni jezikoslovci. Vred.

Tam kjer očetovska ljubezen ne pomaga, ondi mora ojstrost pripomoči; al ona le malo kadaj dobri sad donéše.

Stari prigovor pravi: „Kakor gospodar, tako hlapec“, in to je res. Še se najde tu in tam dovelj dobrih poslov; skoraj bi rekel, da ne veliko manj, kakor dobrih gospodarjev. Še vseskozi se posli najdejo, ki že po deset in še več let pri enem gospodarju služijo. Poredin posel ni rad v službi dobrega gospodarja.

(Konec sledi.)

Narava je učiteljica človekova v dobrem in hudobnem.

Gotovo je, da človeka prva učiteljica je bila v vsem narava — to je, druge stvari so mu bile učenik.

Pajk ga je učil tkati; riba mu je vdahnila prvo misel čolnica; na goski in raci je vidil jadro. Visoka palma ga je učila staviti stebre; košate drevesa so mu bile kazala, da je po njih podobil zidal tempeljne. Za gotiške turne mu je bila smreka predpoda. Ostro bičje in ločje mu je pokazalo delati nož. Veličansko indiško drevó „pandanus odoratissimus“ imenovano, s svojim širokim narezljanim perjem ga je učilo žage delati; viličasto razkrojenje drevés mu je bila predpoda vilic, ternje pa izgled šivanke in sulice. Persti njegove roke so mu pokazali grablje. Koža in kožuhovalna živine, kakor skorja drevés so mu sprožile misel na obleko. Členi njegovega lastnega trupla so mu bili predpoda mnogoterih mašin.

Še dalje bi znali razlagati take izgledé, al nadjamo se, da so ti umnemu človeku in prijatlu nature zadosti prepričati ga, da natora je bila povsod prva učiteljica človekova, ki mu je kazala, kako naj počne to in ono, da si omisli in zgotovi, kar mu polajša in oslajša življenje.

Nič pa ni za take premišljevanja bolj vgodno, kakor življenje še otročjih priprostih narodov, kateri, kakor na priliko Indianci, so še dandanašnji stanovniki prvotnih gojzdov — otroci po vsem skoz in skoz. Kdor divjaka tistih samotnih gojzdov in puščav pazljivo zasleduje, kmalo bo najdel, kako on v vsem posnema le izgledé nature.

Kar vidimo v unanjih stvaréh, vidimo tudi v notrajstvu človeka. Iz naturnih glasov se je storil jezik, ee je storila glasba ali muzika. Spomnimo se le na kukovico, na žerjava, na vrano, na krokarja itd., — in očitno nam bo, da njih imena so še dandanašnji prvotni naturni glasovi. Spomnimo se na tulenje groma in na piš viharja, in čudili se ne bomo, zakaj da boben in pišal najdemo pri vsih priprostih divjih narodih, — iz pišali pa je izšla pozneje gotovo prva misel na naše sedanje orgle. Naravno je tudi, da še preprosti narodi pojó svoje pesmi le v mičnih glasih (Molöne), — oni so glasi samotnega gojzda, so glasi slavčika in družih pevalic, ktere prepevajo sladke melodije v gaji tihem.

V neizmerno globočino bi zašli, ako bi hotli na vse strani dokazati razodevanja narave! Kar smo dozdej povedali pričuje obilno, kaj je človeku veličanska narava — stvar modrega Gospoda nebes in zemlje!

Natora pa je človeku tudi izgled njegove naravne obnaše. Pogledjmo v sveto pismo, slušajmo govoriti Izveličarja našega, kako pogostoma zadenemo na prilike in izgledé, ki nam jih On stavlja iz nature! Prilike od lilij na polji, od sejavca in semena, od zgubljene ovce, od goričnega zerna, od mravlje itd., — kako globoko segajo v serce človeku in kako blagodarne so mu že bile! In zakaj? Ker so jezik mile narave same, — ker po njih tudi preprosti človek zapopade, kar mu serce pre-

tresa. Izgled je tisti jezik, ki je vsakemu razumljiv, ki ne potrebuje nobenega tolmača — ki je veliki pridigar, čigar beseda nikdar ne omolkne. Al dosti od tega, — dosti smo prepevali slavo naravi. Čisto zercalonjeno se kali? Zakaj? Zato ker tudi spačenost in razvada izvira iz ravno tistega studenca, iz kterega človek zajema spodobnost in lepo naravno obnašo. (Konec sledi.)

Starozgodovinski pomenki.

Razložil Davorin Terstenjak.

IZ ROKOPISA: »Kdo so bili Noričani in Panonci, Kelti ali Slovenci?«
(Konec.)

Povést, da je solnčni Bog svoje kraljestvo zgubil, ni samo od Gangesa do Drave se razširila, tudi na Severu jo najdemo, in sicer pri Litvanih. Znamenita je ta okolščina, da se več življev basnoslovskih litvanskih na noriških rimsko-slovenskih najde, katerih pri drugih slavenskih plemenih zastoj iščeš. Učeni Narbut (I. str. 127.) nam je litvanske povésti nabral; mi posnamemo važnije: »Postopje solnce je ležalo proti jutru«, primeri: »Indra Orientalem plagam regit«. »Iz tega se je peljalo vsaki dan na zlatih kolih«, primeri: »Indra umkreist im goldenen Wagen die Erde«. »Trije konji, srebern, zlat in demanten so kola privlekli«, primeri: »Indra Harivahana«. »Sani (draki) in čermani (Zauberer) so enkrat solnčna kola podnevi navalili, postalo je mrakljenje neskončno; vse se je prestrašilo, ter prosilo, da ljubo solnce v vojski ne podleže«, primeri: »Demoni (hudi duhi) in oriaši so Indrata premagali in le na prošnjo Višnutovo je dobil spet kraljestvo nazaj; zato se nam verjetno zdí, da nad bigo leteči Merkur je Višnu sbratitelj in prijatelj Indrata, njegov pokrovitelj, kar tudi ta okolščina potrdi, ako pogledamo, da podoba ima desnico v pokrov in v brambo raztegnjeno.

Višnu se veli v svoji človečji Avatari Kéršna, in skoro bi verjel, da je slovenski kres (kers po prestavljenju kres, kakor vreteno namesto vrteno), kateri na staro solnčno službo in častje opominja, ponjem ime dobil. Že smo rekli, da celtički prebivavci Galie so solnčnega boga imenovali Granver; v Irlando so mu rekli Grian, Greine (glej: Valancey pri Stollbergu Gesch. d. R. Jesu I. 390.), zato se junaki v šotiških pesmah velijo Mac-Greine, to je: sini solnce.

Toliko smo dozdej najšli sledov od Indratovega častja, kar nam nov dokaz daja za slovenskost Noričanov in Panoncev, in kar sopet potrdi, da so rimski spominki (monumenti) plod slovenske moči in umetnosti.

Pa zakaj ne najdemo nobenega slovenskega napisa, ker so vendar Slovenci pisati znali, in v umetnosti sloveli, kakor nam spominki kažejo, bi morebiti kdo utegnil nas vprašati? Hočemo tudi na to odgovor dati.

Kako dobro so bili Rimljani si svoje naloge in svojega poklica svesti, vés njim podverženi svet porimčiti, se vidi preočito iz Plinia (Histor. nat. 5. 39. *) Rimljan je v vsih pglavitnih mestih podjarmljenih narodov vstrojil propagando, ktera ni samo mreže razprostrala vladnih in političnih uredb, temoč tudi rimsko izobraženje in rimski jezik je razširjevala. Po zgubitku politične in družtvenesamostalnosti so narodiskoro vidili pad svojega jezika. Tudi

*) Plini takole pravi: »Italia numine Deum electa, quae sparsa congregaret imperia, ritusque molliret, et tot populos discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret, colloquia et humanitatem homini daret, breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret«.

nam bi se ne bila druga godila, in tudi mi bi se bili že davno ponemčili, ako bi nas ne bilo ponemčenja rešilo keršanstvo in posrednica keršanstva sveta cerkva.

Polatinčenje je tudi našlo svojo pomoč v sestavi rimskega rekrutiranja. Kadar je vojaška moč podjarmljenih narodov potérta bila, bil je tudi potért in pobit duh svobode. Noriški in panonski vojski so bili nar hlabrejši med rimskimi četami, po svojem povratku iz rimskih taborov so prinesli seboj z rimskimi običaji tudi znanost latinskega jezika, in so ga, kakor zdaj nemškega razširjujejo, v naj varniše doline in planine prinesli. Da so Rimljani tudi v premaganih mestih šole ustanovili in vtemeljevali, je gotovo. V nje so slovenski plemenitazi svoje otroke pošiljali, kakor zdaj v nemške. Že ob času Sertoria je Hispanii cvel nauk gerškega in latinskega jezika in v Galii so za cesarja Graciana že osnovane latinske učilišča bile. Vse sodnijske opravila so se opravljale v latinskem jeziku in tako so sodniške opravila bile sredstvo latinski jezik med podjarmljene narode vpeljavati. Počasi so narodi clo zgubili národno svoje zavestje, in zares imamo zahvaliti se božji previdnosti, da se ni z namito zgodilo, kar se je zgodilo s staroitalskimi narodi, kar s celtogalskimi plemeni v Italii gornji, v Galii, v Belgii in iberskimi v Hispanii, ktere je rimski živelj clo izrodil. Ali Rimska deržava po tem polatinčenju nič ni zadobila, marveč zgubila je svojo samostalnost, in služi tako vsem vladam v izgled, da izrojenje ne pelje k moči, temoč k propasti vsake vlade.

Znamenito je zvediti skrivnost rimskega vladanja, izroditi narode in polatinčiti celi svet. Kar prostodušni Tacit v teh zadevah o Britancih piše, to velja za vse druge narode v občem *).

Ozir po svetu.

Popis armade turške.

Ker se oči sveta sedaj naj bolj ozirajo na Turško in se bojo še dolgo obračale proti „zlatemu rogu“, bo mikavno poznati vredbo turške armade.

Turška armada, ki svoje vojake nabira le iz ljudstva mahomedanske vére, obstoji iz 6 kardel ali oddelkov, ktere se po turško „ordu“ imenujejo.

Ker pa turško carstvo obstoji iz mnogih narodov, ki so zavolj podloštva in vére nasprotniki pravih Turkov**), se ne smé misliti, da morajo vse kardela v vojsko iti. Treba je velik del armade obdržati doma, v posamnih terdnjavah itd.

Turška vlada si zatega voljo že davnej prizadevuje armado brambovcov, ki se po turško „redif“ imenujejo, na noge spraviti, katerim bi se ob časih vojskâ bramba domačih krajev izročila, — al dosihmal še ni bila v stanu, dostojno število take armade ustanoviti. Od druge strani pa tudi tega ni prav hotla, zakaj Turk je rad ponosen in ošaben; več be šelo — so rekli nekteri ministri — ako spravimo 12 kardel redovne armade na noge, kakor če jih ona ima le 6, zraven pa še

toliko „redifov“. Memo gredé moram tudi omeniti, da dva najstinka je Turkom kakor vsem prebivavcem jutrovih dežel zlo važna, veliko pomenljiva številka.

Turški soldat služi v vsem skupej 13 let, 6 let v armadi, 7 pa za brambovca (redifa).

Turški vojaki merjó bolj kakor vojaki vsake druge evropske armade. Al temu se ni čuditi. Verh vtrudljivih vojaških vaj in služb kliče boben ali trobilo turškega soldata še vsaki dan petkrat h molitvi in dvakrat h kopanju. To zapoveduje turška véra. Posebno topničarji (artilisteristi) imajo opravil brez konca in kraja. Turšk topničar le malo spi. Tudi oficirji so zlo vpreženi v službo, in celó majór mora polkovnika (oberstarja) za dovoljenje prositi, da smé podnevi iz kosarne iti. Zato je hišno gospodarstvo pri vseh turških vojskovodjih razdvojeno; podnevi mora v kosarni biti, in še le po sončnem zahodu smé domú v svoj harem iti; ko pa petelin dan poje, mora spet v kosarni biti.

Oficirsko kardelo turške armade se loči v 3 razrede. Naj višji oficirji — generali — uživajo čast pašata, oberstar in oberstlajtenant čast Bey-a, kterim perimkom se predstavlja še lastno ime oficirja. Efendi so nižji oficirji od oberstlajtenant nazaj, toda le takrat, če znajo brati. Vsi drugi so Aga, ktero imé se pa le zgol z a izgovarja, na priliko: Soliman-a (namesto Soliman-Aga).

Prostaki (gmajnarji) in nižji oficirji zamorejo tudi čast „Efendita“ doseči, ako znajo pisati. Feldvebelj, ki se po turško „džavš“ kliče, dobí čast „Aga-ta“ ali celó „Bey-a“, če zna pisati. Po očetu dedva sin primek „Bey“, ako se ni kakega hudodelstva vkrivičil. Vsi sinovi višjih oficirjev od oberstlajntanta naprej so že po rojstvu „Bey-i“.

Scer se dajé ime „Bey“ tudi drugim višjim službam, ktere stopnjo višjega oficirja veliko presežejo.

Turški oficir pa sploh ni tako obrajtan, kakor so scer obrajtani oficirji v družih deželah. Al oni tudi niso prevzetni; majór nese očitno kostrunovo kračo iz terga svoji ženi domú. Le od oberstlajntanta naprej se začne turško plemenstvo — od tod primek „Bey“. Tú je tudi meja veči ali manjši omike. Postava veléva, da noben oficir ne more za oberstlajntanta povikšan biti, ki ne zna saj enmalo brati, pisati in rajtati. Vidi se iz tega niska stopnja omike turške armade. (Konec sledi.)

Novičar iz slavenskih krajev.

Iz Železnikov. Do časa, ko je imela Ljubljana svojo zdravniško šolo, smo imeli vedno po Krajskem potrebno število umnih zdravnikov, brez tega, da je ta šola deloma tudi drugim sosednim deželam z zdravniki pripomoči zamogla. Ni se bilo tedaj čuditi, ko se je pred 3 leti zdravniška šola v Ljubljani nehala, da se je po Krajskem marsikako pomilovanje zastran tega slišalo, in dasiravno se je 6 štipendij za učence iz Krajskega na Graški šoli osnovalo, so nam vender prevideni možje prerokovali, da v kratkem zdravnikov po Krajskem primanjalo bode. — Žalibog, da se je to le prehitro vresničilo! V nekterih krajih na Gorenskem pomanjkanje zdravnikov že živo čutimo. Tako na priliko Bohinj s svojimi 4552 prebivavci že dolgo zdravnika pogrešati mora, in poprej da človek od Bohinja v Radoljco, in zdravnik od Radoljce v Bohinj dospé, je bolnik že lahko desetkrat poginul.

Enaka je tudi pri nas. Zdravniška služba Selške doline s stanovanjem v Železnikah je bila po Ljubljanskem časniku že dvakrat razpisana, al nihče se do zdaj za-njo oglašil ni! Hočem to dolino nekoliko bolj natanjko popisati zato, ker je razun, da manjka zdravnikov, še nek drug uzrok, zakaj nihče za to službo

*) „Sequens hiems saluberrimis consiliis absumpta, namque, ut homines dispersi ac rudes eoque in bello faciles, quieti et otio per voluptates adsuescerent, hortari privatim, adjuvare publice, ut templa, fora, domus exstruerent, laudando promptos, et castigando segnes. Ita honoris aemulatio pro necessitate erat. Iam vero Principum filios liberalibus artibus erudire, et ingenia Britanorum studiis Gallorum anteferre, ut qui modo linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiscerent. Inde etiam habitus nostri honor et frequens toga, paullatimque discessum ad delinimenta vitiorum, porticus et balnea et conviviorum elegantiam; idque apud imperitos humanitas vocabatur, cum pars servitutis esset. (Tacit. Tul. Agricol. Vita cap. XXI.

**) Dandanašnje skušnje kažejo, da to ni v vsem resnica.